

SAATEKS

Kuuendas lehenumbris on kaks teemat. Konverents "Alustame aabitsaga" loob selgust eesti aabitsamaastikul. Äkki on parim õpetajavara see, mida ise lastega koos teha saab? Oma klassi aabits? Lugemismäng?

Milleks aga üldse lugeda, mida tekstidest välja lugeda, kuidas enast väljendada - selles võib lapsele head eeskujude anda lasteaeda või kooli külla tulev teatrigrupp. Õpperaamatut ja teatrietendust ühendab sihiseade küsimus: miks

me just seda lastele pakume? Mida tegijad taotleavad? Nii hea teater kui ka hea õpperaamat näitavad avarat maailma ja samas võtavad lapsel "käest kinni", jõuavad talle lähedale.

Toimetaja
Mare Mürsepp

PÄEVATEEMA

AABITSA SADA NÄGU

Mare Mürsepp

Tallinna Ülikooli lastekirjanduse dotsent
Rahvusvahelise Ajaloolise ja Süstemaatilise Õpikute ja Haridusmeedia Uurimise Ühingu (International Society for Historical and Systematic Research on Textbooks and Educational Media) Aabitsauurimise töörühma liige

Lapsepõlv muutub. Uuenev peremudel, uued kaubamärgid, mis lapse eluolu ümbritsevad, uued mänguasjad, uued tehnoloogilised "lapsehoidjad" – nii lõbustavad kui ka õpetavad – tulevad vanade asemele varasemast kiiremini. Need muutused mõjutavad ka õppematerjalide nägu.

Aabitsal on olnud palju eri ülesandeid. Esimeselt kooliraamatult on oodatud traditsioonide kandmist, kõrgemate väärtuste esindamist, eelnevate põlvkondade sõnumit, ja samas peaks see raamat olema tänapäevane ja lähedane igale uuele koolilapsele, et arendada last kognitiivses, emotsionaalses, sotsiaalses ja igas muus võimalikus sfääris. Viimastel aastakümnetel on ilmunud palju uusi aabitsa nimetuse alla käivaid väljaandeid. Ajaga on ka avardunud aabitsa tähendus, vahel tundub see isegi eemalduvat algsest – toetada lugema õppimist.

Ehkki HTM dokument näeb ette, et aabitsaks nimetatakse 1. klassi esimese poolaasta õpikut, õpivad paljud lapsed lugema ju enne kooli; nii et paljude eesti laste 'aabitsaperiood' on 5.-6. eluaastal. Seal on neil toeks vana hea Karu-aabits (esmatrükk 1971!). Selle kõrval abistavad läti aabitsast adapteeritud Kuke-aabits (Gita Andersone ja Anne Uusen, 2010), mis sisaldab toredaid folkloorseid lühitekste, kui ka mitu muud aabitsa-laadi raamatut, nagu perekond Leoste Jänku-Jussi tähe-raamat (2012, muidugi kõigi toredate videote ja mängude kaasandena) ja perekond Olli aabits (2008).

Eraldi rühmana võib esile tuua õppijate erivajaduste või teatud õpetuslike eriküsimustega arvestavad aabitsad, nagu Karl Karlepi, Ana Kontori ja Eha Vihma õpik (2010) õpiraskustega lastele ja Pilvi Kula vasakukäelise aabits (2013). Kerli Altmardi "Täpitahe-aabits" (2010) koondab täpitahtedega sõnamõistatusi ja üsna teravmeelseid lugusid. Kas poisiks olemine on ka erivajadus? Seda paneb küsima Contra ja Urmas Nemvaltsi "Poiste aabits", mis oma hea pildipoole tõttu laseb end pigem järgmisse kategooriasse arvata – aabitsa motiiviga lasteraamat.

Mitmel puhul on tuntud kirjanik illustraatoriga kampa löönud, niiviisi on kokku pandud Viivi Luige ja Epp-Maria Kokamäe aabits ja lugemik (1992, 2014 uuendatud kujul), Peeter Volkonski ja Piret Raua "Onu Volgi värsiaabits" ning Jürgen Rooste ja Kirke Kangro aabits "Tähesadu" (2012). Nii mõnigi kord on need raamatud pigem variatsioonid aabitsa teemal kui algaja lugeja tekstid, nagu näiteks laste hea sõbra Leelo Tungla "Loomabeebitsas". Tore, et leitakse üles lasteraamatus haruldaseks jäänud kunstnikke, nagu viimatinimetatus Navitrolla või siis lausa kunstniku ideest lähtuv Nerva aabits (keelepool Riina Paatsi).

Et aabits peaks olema lähedal lapse kodukeelele ja kodusele ümbrusele, on väga armas omada ka oma kodukoha aabitsat. Kihnu lastele on neid koguni kaks – suurematele "Aabets", väga väärtuslike Uno Roosvalti illustratsioonide ja hästi loomulike lugudega kihnu laste suust; ja väiksematele "Aett, eit ning mia" Mari Kaarma piltidega. Oma kodukeelsete laste eest hoolitsevad "Seto aabits" ja mitmel pool laste joonistuste varal üles ehitatud kodukandi keskkonna-aabitsad.

Aga nagu erksamad õpetajad alati on teadnud, omandab laps kõike parimal moel ise aktiivselt tegutsedes, sestap ka lugemise algatarkusi lugemismängudes, ise sõnumeid, lugusid ja raamatuid kirjutades... Hea eeskujude annab selleks näiteks Aino Perviku Paula-sarja raamat "Paula aabits" - selle raamatu sündmustega kaasa minnes võib laps saada isegi veel tõhusama aabitsaõppe kui nii-öelda kooliaabitsat järgides.

INTERVJUU

HEA LASTETEATER

Vastab teatriuurija ja -kriitik
Rait Avestik

Lapsi on lihtne naerma ajada. Milline on hea lasteteater? Kas see, et lapsed naeravad, on peamine kriteerium?

Lapsi naerma ajada ei peaks kindlasti olema teatri peamisi eesmärgi. Ka ei tähenda saalitäis naeravaid lapsi automaatselt head teatrit. Hea lasteteater on see, mis ei alahinda oma publikut.

Proovigem vastata küsimusele „milline on hea täiskasvanute teater“? Ilmselt tuleb vastuseid palju. Sama on ka laste puhul. Nende kahe teatri peamine (ja ka ainus?) erinevus seisnebki vaatajakonna vanuses ja ainult see seab omad piirid. Lasteteatri peamine eesmärk ei peaks olema kasvatuslikku laadi. Heas lasteteatris on kasvatuslik aspekt niikuinii sees. Hea lasteteater võib ka selline olla, kus laps nutma hakkab või muutub kurvaks. Mitte sellepärast, et ta seal saalis istub, vaid sellepärast, mis emotsioone nähtu tal käivitab. Hea lasteteater ei tohi oma vaataja arengust maas olla, ta peab ees olema. Lasteteatri tegija peab teadma, mis last huvitab ja mida ta tahab, paraku ollakse aga tihti olukorras, et laps tahabki seda, mida (teadmatu) tegija pakub. Heas lasteteatris ei peagi kõik lõpuni selge olema, ongi hea, kui tekivad küsimused. Ma isiklikult olen järjest rohkem hindama hakanud sellist noore vaataja teatrit, mis pakub tugevat alternatiivi televisioonile ja arvutile. Võistelda ei saa, aga alternatiivi saab ja peab pakkuma. Teater on see koht, kus saab rahulikult, korrektse keelega rääkida olulistest asjadest: sellest, kuidas asjad tegelikult käivad. Eri-nevalt meedias pakutavast saab teater oma spetsiifilisusega pakkuda lapspublikule intellekti pingutamist. Teatri puhul on tähtis see, et (ainult veel) seal võib laps kogeda (teatri)maagiast – saladuslikust, unenäolisust –, mis inimese intellektuaalse arengu seisukohalt on oluline.

Kes, kuidas ja mille järgi hindab lastele esinevate truppide taset? Kuidas õpetaja või kooli juhtkond saaks teada, millist truppi kooli (lasteaeda) kutsuda, et peatuma ei peaks?

Ühest küljest ei hinda seda taset keegi ja ASSITEJ Eesti Keskusel (rahvusvahelise lastele ja noortele mängivate teatrite organisatsiooni kohalik rakuke) on koostöös kultuuriministeeriumiga kavastatud teema tõsisemalt käsile võtta. Kultuuriministeeriumi huvi selle valdkonnaga tegeleda pole muidugi ülemäärane suur. Või peaks sellega tegelema hoopis haridusministeerium? Teisest küljest hindavad lastele esinevate truppide taset õpetajad ja lapsed ise. Kuid kas sellise hindamisega on midagi

Näide kaasavast lasteteatrist. Foto: Rait Avestik

peale hakata? Paraku on ikka nii, mis teatrit nad oma asutuses vaatavad ja kannatajaks on ikka noor publik. Tundub, et esinema saab see trupp, kes on oma müügitöös kiirem ja nahaalsem. Üks moodus, mis peaks õpetajal otsustamise lihtsamaks tegema, millist truppi oma asutusse lasta, on valida trupp nõ kvaliteedinimekirjast. Kuigi selline „nimekirja koostamine“ ei kõla just hästi, kõlab isegi kuidagi stagnantselt ja ebaintelligentselt, on truppide nõ kvaliteedimärgistamine ja sel viisil anarhia lõpetamine, mis lasteaedades-koolides teatri-teemadel käib, justkui möödapääsmatu. Ja on iseenesest mõistetav, et sellise nimekirja, mis õpetajal aitab valida teatrit oma asutusse, peaksid koostama eelkõige teatrispetsialistid, soovitatavalt koostöös haridustöötajatega. Kas selline jõumeetod ka olukorda muudab, ei oska öelda. Sest küsimus on, kas sellist nimekirja hakataks järgima. Teine hea variant eraldada terad sõkaldest on otsene suhtlus koolide-lasteaedade vahel – kui kogetakse head truppi, antagu sellest ka teistele õpetajatele teada. Kuid ma isiklikult olen pisut skeptiline lasteaiaõpetajate „teatriteadliku“ maitse suhtes.

Miks on oluline, et lastele esineksid kunstiliselt küpsed esinejad? Võiks ju mõelda, et elu on pikk, küll jõuab ka päris teatris käia?

Miks on oluline, et täiskasvanutele mängiks kunstiliselt küpsed esinejad? Kui neile on see oluline, siis nii on see ka laste puhul. Reaalses elus see tihti muidugi nii ei ole. Ei ole olemas ka päris- ja mängu-teatrit. Võrdlus „täiskasvanute teater-päris teater“ ja „las-

teteater-mängu teater“ on kergelt öeldes asjatundmatu. Ja seda nii mitmeski kontekstis. Lasteteatri puhul pole peamine küsimus, mida mängida, sest pole teemat, mida lasteteatris ei võiks käsitleda, vaid tähtsaimaks küsimuseks on, kuidas mängida. Nagu ma olen aru saanud, on lapsed väga mõjutatavad ja vastuvõtlikud neid ümbritseva suhtes. Loomulikult pole teatri ega muude kunstiliikide kõrgetasemelisus lapsele niisama oluline kui näiteks lapsevanemate, õpetajate või toidu kõrgetasemelisus. Kuid kuna teater on juba oma olemuselt selline kunstiliik, millega saab (noort) inimest efektiivselt mõjutada, talle maailmasju tutvustada, erinevate kunstiliikide kõrgetasemelisus lapsele niisama oluline kui näiteks lapsevanemate, õpetajate või toidu kõrgetasemelisus. Kuid kuna teater on juba oma olemuselt selline kunstiliik, millega saab (noort) inimest efektiivselt mõjutada, talle maailmasju tutvustada, erinevate kunstiliikide kõrgetasemelisus lapsele niisama oluline kui näiteks lapsevanemate, õpetajate või toidu kõrgetasemelisus. Kuid kuna teater on juba oma olemuselt selline kunstiliik, millega saab (noort) inimest efektiivselt mõjutada, talle maailmasju tutvustada, erinevate kunstiliikide kõrgetasemelisus lapsele niisama oluline kui näiteks lapsevanemate, õpetajate või toidu kõrgetasemelisus. Kuid kuna teater on juba oma olemuselt selline kunstiliik, millega saab (noort) inimest efektiivselt mõjutada, talle maailmasju tutvustada, erinevate kunstiliikide kõrgetasemelisus lapsele niisama oluline kui näiteks lapsevanemate, õpetajate või toidu kõrgetasemelisus.

Lisaks toimetusel: Teavet heade lasteteatrite kohta leiab www.assitej.ee kodulehelt.

ALUSTAME AABITSAGA: KONVERENSI ETTEKANNETE KOKKUVÕTTEDE

Kristi Vinter

Tallinna Ülikooli kasvatusteaduste instituudi direktor

Digiajastu ja uus kirjaoskus – mida võidame ja mida kaotame?

Digiajastu on kinnitanud kanna tugevalt nii laste kui täiskasvanute igapäevaelu, muutnud meie harjumusi, elustiili, õppimist, arusaamu maailmast ja ka kirjaoskuse tähendust. On neid, kes vastandavad traditsioonilise kirjaoskuse uuele kirjaoskusele ja neid, kes näevad digitaal- ja digitaalkirjaoskuse võimalust traditsioonilise kirjaoskuse tänuks avardamiseks. Pole kahtlust, et digiajastu on õppijat muutnud ning seda juba varasest lapseast peale. Muutustest puutumata ei jää ka õppimise üheks vaieldamatuks baasoskuseks oleva lugemisoskuse kujunemine.

Ettekandes vaatame, mida uus kirjaoskus tähendab, milliseid muutusi kutsab digiajastu esile meie lugemisharjumustes ja lugema õppimises, ning kuidas õpetada traditsioonilise kirjaoskuse kõrval ka uut kirjaoskust.

Maili Liinev

MTÜ Hooling koolitaja ja eripedagoog-lugemisharjutaja Eesti Luge misühingu koostajajuht

Lapse lugema hakkamise tee: pere ja õpetajate koostöö

Lapsed hakkavad lugema erineval moel: laps, kes õpib lugema ära sujuvalt ja oskab juba enne kooli lugeda, on perele ja õpetajatele rõõmuks. Probleemid tekivad siis, kui laps mingil põhjusel ei lue sõnu kokku ja ta läheb ka kooli nii, et lugemine ei kulge sujuvalt.

Lasteaia riiklik õppekava määrab, et laps peaks 6-7-aastaselt tundma tähti ja veerima kokku lühemaid sõnu. Lasteaiaõpetajad, kes on selle dokumendiga tuttavad, teavad, et keele ja kõne valdkonnas on ülioluline ka see, et laps saaks hakata suhtlemisituatsioonides, tema sõnavara ja peenmotoorika oleks arenenud, ta suudaks häälitada häälikuid, oskaks jutustada ja veel palju muud, mis toetavad lapse lugemisoskuse arengut.

Lapsevanema jaoks paistab välja see, mida meie ühiskonnas nõutakse ja mida meilt küsitakse: „Jas minu laps juba loeb?!“ Õpetaja jaoks on lugemine protsess ja selle protsessi käigus õpib laps aina paremini lugema. Lapsevanema jaoks võib lugemisoskus olla must või valge: oskab või ei oska. Ideaalselt maailmas nõustavad juba lasteaiaõpetajad lapsevanemaid nii, et need oskavad ja teavad, kuidas last läbi lugemismängude toetada. Eripedagoogina näen, et suurim probleem on selles, kui lapsevanemat (mõnikord ka õpetajat) haarab paanika ja hirm ning last

hakatakse lugema treenima. St, et last sunnatakse lugema iga päev (vähemalt tund aega järjest) ja ta saab selle eest ka preemiad (komm, tahvelarvuti, reis), aga tulemus võib olla vastupidine: negatiivne emotsioon kandub ka lapsele ja ta loobub lugemisest. Jah, laps võib õppida edukalt lugemise ära, aga ta ei võta kunagi vabatahtlikult raamatut, et seda lugeda.

Spetsialistid soovitavad hakata tegelema lapse lugemisega juba varakuul, aga kui selle soovitusel juurde ei kuulu konkreetset näidet, siis oleme olukorras, kus väikseid lapsi püütakse harjutada sõnu kokku lugema ja ei teata, mida tähendavad lugemiseeldused ja kuidas on võimalik läbi mängu laps lugema meelitada.

Ka koolis vajab lapsevanem pidevat nõustamist, sest esimeses kolmes klassis areneb lugemisoskus iga lapsel erinevalt. Eripedagoogi kogemusele tuginedes saan väita, et kohustuslik kirjandus ja lugemiskontrollid on need, mis nõ nõrgemal lapsel hävitavad lugemishuvi täielikult. Kohusetundlik vanem sunnib last lugema etteantud kirjandust, mis pahatilti on lapse jaoks üle jõu käiv ja nii treenitakse peamiselt ainult lugemiskontrolliks vajalikke õigeid vastuseid. Eesti Lugemisühingu liikmete hulgas on küllaga klassiõpetajaid, kes lubad lastel endal valida raamatuid, mida lugeda, ja on asendanud lugemiskontrollid loovtegevustega ning raamatutesitlustega, mida saab teha rühmas, kus tehakse ka koostööd ja õpitakse eeskujui mõjul.

Kõige esimene samm, mida õpetaja saab teha, on mõelda, millesse tema usub: kas lugemine on midagi sellist, mis ongi keeruline ja peabki olema raske, või usub ta, et iga laps jõuab lugemise juurde omal moel ja see on põnev teekond, kus saab uurida põnevaid raamatuid ning erinevaid tekste. Usun, et kui õpetaja on endal selge, mida lugemine lapse ja pere jaoks tähendab, saab ta planeerida oma klassi lugemistegevused huvitavaks ning nõustada ka lapsevanemat, mis peret ja last toetab.

Merike Rand

Tartu Kommerts-gümnaasiumi logopeed

Meie aabitsate keelelisest keerukusest

Ootused koolituleva lapse lugemis oskusele on väga erinevad nii lasteaia, lapsevanema kui kooli poolt vaadates. Sellest tulenevalt seisavad aabitsate autorid keelelise ülesande ees. Aabitsa ülesanne on arendada lugemis oskust läbi lugemismaterjali, mis lähtub iga lapse juhtivast ja lugemisisust. Aabits ei tohi võtta lapselt kooliõpimise, vaid peaks süstimahuvi lugemise vastu. Ettekandes tutvustan kolme meie koolides enam levinud aabitsa lugemismaterjali keerukust sõna,

lause ja teksti tasandil. Kas ja missugused on erinevused algajale ning edasijõudnud lugejale mõeldud lugemismaterjalis? Milline on lugemismaterjali keerukuse kasv aabitsates? Kuidas on seotud lugemismaterjali keerukuse uurin-gu tulemused õpetajate hinnanguga aabitsatele?

Oma ettekandes toetun magistritööle, mida kaitsesin 2013. a juunis TÜ Sotsiaal- ja hardusteaduskonnas. Minu juhendajaks oli Piret Soodla (PhD).

Ruth Vaik-Luga

Piirita Majan-dusgümnaasiumi klassiõpetaja

Mare Müürsepp

Tallinna Ülikooli lastekirjanuse dotsent

Ootused ja hinnangud tänastele aabitsatele

Kajastame 2013. aastal läbiviidud küsitluse tulemusi. 1. klassi õpetajatel paluti hinnata kasutatud aabitsakomplekti paljusid omadusi, nagu tekstivalik, materjali esitus, illustratsioonid, tekstide jooksuharjutused jne. Kõige rohkem hindajaid kogus Leelo Tungla ja Ene Hiepuu koostatud ning Edgar Valteri illustreeritud aabits. Omajagu poolehoidjaid on leidnud Jaanus Vaiksoo ja Sirje Toomla aabits (illustraator Kadri Ilves). Kirjastuse "Avita" uusim aabits oli esimesel kasutusaastal vähem teada ja hinnatud sellele olid kõige vastuolulisemad. Analüüsi taustaks on arutelu aabitsa arengust ajaloos, lugemis oskuse määratlus nüüdisajal ja sellega seotud ootused 1. klassi õppevarale. Kuna õpikäsitus keskmes on lapse enese aktiivsus ja õppija kogemusele toetumine, ei saa ükski raamat, sh ka aabits, olla ammendavaks lugemis oskuse allikaks läbi esimese poollaasta. Kui lugema õpitakse ka kõige muu varal – eakohane lasteraamat, lugemismängud, omaeene kirjutamiskatsed – siis mis on üldse aabitsa roll?

Kadi Jürimõe

Lasteaed Pääsupesa õpetaja

Aabitsakirjutamine

Kavas on luua ettekujutus sellest, kuidas toimub waldorfooli algastmes eesti keele õpetamine ja õppimine, peatudes lähemalt järgmistel teemadel: Õige ajastus kirjutama ja lugema-õppimisel. Kirjutamise ja lugemise õppimise kooskõla lapse arenguga. Reijo Wilenius (1992) rõhutab kas-

vokaalid ja konsonandid - miks ja kuidas neid erinevalt käsitleda? Kuidas kulgeb teekond tähekuju loomisest kirjutamiseni? Kuidas jõutakse kirjutamiselt lugemiseni? Analüütiline ja sünteesiline lähenemine emakeelele. Jutustamisaine valik waldorfooli algastmes. Näited pedagoogilist lähte-koha-te rakendumisest pedagoogikas.

Kaja Lepik

Valguta Lasteaed-alkgooli õpetaja

Anne Koppel

Elva Gümnaasiumi õpetaja

Lugemispesa kui mõtteviis

Osalesime Eesti Lugemisühingu projektis "Lugemispesa", mis algatati eesmärgiga anda õpetajale võimalus saada uusi teadmisi ja oskusi sellest, kuidas kohandada lugemiskeskonda lasteaia ja I kooliastmes ning muuta raamatud ja lugemistegevused lastele huvitavaks. Oleme nn lugemispesa tegevusi kasutanud klassiruumis kui ka klassiruumist väljas – õues. Tutvustame oma ettekandes praktilisi tegevusi, mida oleme kasutanud oma töös I kooliastme õpilastega, et suurendada laste huvi raamatute ja lugemise vastu ning aktiveerida laste omaalgatust ja loovust.

Anneli Laomann

Eralasteaed Naba õpetaja

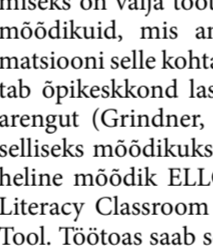
Lugemispesa kui mõtteviis

Oma ettekandes räägin kirjaoskust toetavast õpikeskkonnast ja sellest, milline peaks olema õpikeskkond lasteaia ja kooli algastmes, mis toetaks lugema-kirjutama õppimise arengut. Lapsed ei oota koolimineku, et õppida lugema ja kirjutama. Nad õpivad seda juba varasemas eas, kui nad jälgivad oma igapäevaelus inimesi lugemas ja kirjutamas. Me saame õppida vaid seda, mida komega ja seepärast on oluline, et lapsed kasvaksid ning õpiksid ümbritsetuna igapäevast lugemise- ja kirjutamis-tegevusest, mõistes seeläbi kirjaoskuse olemust ning seda, kuidas see kuulub meie igapäeva ellu. Lugemise ja kirjutamise eesmärgi ning ajastuse mõistmine on lugema ja kirjutama õppimise alguseks (Neaum, 2012). Reijo Wilenius (1992) rõhutab kas-

vuikeskkonna teadliku kujundamis-e se tähtsust, sest uuringutulemused näitavad, et keelelise keskkonna roll inimese kognitiivses arengus on väga oluline (Wilenius, 1992). Vögotski (Van Der Veer & Valsiner, 1991) järgi areneb lapse kõne ja mõtlemine keskkonna ning teda ümbritsevate inimestega sotsiaalse suhtlemise käigus. Õppimine on seotud sotsiokultuuriliste normide ja suhtlemisituatsioonidega, milles laps elab. Sotsiokultuurilised vaatevinklid on lugema õpetamise lähtekohaks lapse kogemused kirjutatud keelest ning tema senine osalemine lugemise ja kirjutamisega seotud tegevustes.

Õpikeskkond mõjutab laste arengut ja käitumist. Lapsed mängivad, on aktiivsed, uurivad oma ümbrust, loovad lahendusi: õpikeskkonnad toetab ja seab piire. Kui lapsed tegetsevad oma keskkonnas, kohandavad nad oma vaimsed ressursid ühte olukorda või probleemidega toimemulekuks. Mõtted ja teod, vaimsed ja füüsilised protsessid on vahendid, mille abil lapsed saavutavad uusi arusaamu ja oskusi. Järelikult mängib õpikeskkond õppimises kesksel rollil. Selle funktsioonid, struktuur, võimalused, vahendid ja materjalid mõjutavad keerukust, kvaliteeti, laste aktiivsust ja õppimist (Neuman & Dickinson, 2003). Tänapäeval on kõikjal maailmas hakatud rääkima õpikeskkonna kvaliteetidist. Koolieel-se rühma õpikeskkonna kvaliteeti on keeruline hinnata, sest erinevaid aspekte, mida vaadelda, on palju. Varasematel aastatel keskenduti õpikeskkonna kvaliteedi hindamisel peamiselt füüsilisele keskkonnale, nagu näiteks materjalide kättesaadavus ja rohkus, mänguruumi suurus ja turvalisus, aga nüüd võib sinna lisada veel õpetaja-lapse suhte, keele ja kõne arendamise ning kasutatavad õpemeetodid.

Õpikeskkonna kvaliteedi hindamiseks on välja töötatud mitmeid mõõdikuid, mis annavad informatsiooni selle kohta, kuivõrd toetab õpikeskkond laste vajadusi ja arengut (Grindner, 2007). Üheks selliseks mõõdikuks on rahvusvaheline mõõdik ELLCO ehk Early Literacy Classroom Observation Tool. Töötoas saab selle mõõdikuga tutvuda.

Erki Kaikkonen

vabakutseline

Lugude jutustamine

Töötoas jagan oma 5-aastast kogemust muinasjutude vestmistest. Selle aja jooksul olen mõistnud nii mõndagi lugude ja inimeste suhte ja lugude suurest ning enamasti märkamatu mõjust inimeste elule. Peamised aspektid, millest juttu tuleb, on järgmised:

ALUSTAME AABITSAGA: KONVERENSI ETTEKANNETE KOKKUVÕTTEDE

– Mis on see hea põhjus, et ajalooliselt tuntud muinasjutude vestmisteadustsioonid on taandunud, ja mis on see, mis selle asemele tulnud? Lugusid armastavad ju kõik ning lood on senini lahutamatu osa inimkogemusest.

– Kuidas luua kuulajates valmisolek ja huvi lugusid kuulata? – Mis toimub loo jutustajas eneses sel ajal kui ta lugu jutustab? Ehk kommunikatsioonist. Lugude kasulikkust mõjust noore ja täiskasvanugi isiklikul arenguteel.

Olen õppinud 2004. a alates sotsiaalteadusi, sotsioloogiast ja psühholoogiast ning juurde ka semiootikast ja antropoloogiast ning õppinud Rootsis 3 aastat intuiitvpedagoogikat.

Küllike Kütims

Tartu Descartes'i Lütseumi õpetaja

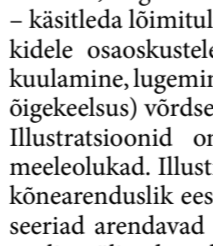

Mare Kütt

Rakvere Gümnaasiumi õpetaja

Aabitsa tutvustus

Aabits on üles ehitatud aastaajalise ja koduolulise printsiipi arvestades. Iga nõdal on oma teema. Lugemispalade koostamine on arvestatud tekstide raskusastet (Läsbarhetsindex – lix, loetavusindeks) ning mõeldud erinevate lugemis oskustega (algaja, veerija, edasijõudnud) laste peale. Samuti on silmas peetud õppekava läbivaid teemasid, väärtuskasvatuse põhimõtteid (perekont, kodu, lähedased, sõbrad, kaaslased) ja seotust igapäevase elu ning ümbritseva keskkonnaga (rahvakalendri tähtpäevad, eetilised väärtused, laste ja vanemate suhted jne). Lugemispalade kõrval õpitakse vanasõnu, mõistatusi ja liiusalme. Erinevates lugedes kujutatakse erinevaid perekondi ja kodusid, et kajastada ühiskonna mitmekesisust. Nädalas käsitatakse kolm tähte. Iga tähe juures asuvad algrühmitised luulelured, mis tähtedeõppimise lõpuks annavad kokku regivärsi meenutava tähestikulaulu. Õpetaja on võimalus eesti keele õppevaldkondi – suulist keelekasutust, lugemist ja kirjutamist – käsitleda lõimitult, pöörates köikidele osakoostele (kõnelemine, kuulamine, lugemine, kirjutamine, õigekeelsus) võrdset tähelepanu. Illustatsioonid on rõõmsad ja meeleolukad. Illustatsioonidel on kõnearenduslik eesmärk. Pildid ja seeriad arendavad fantaasiat ning suulist väljendusoskust.

Kristel Lempu

Luunja Lasteaed Mõdrimaa logopeed-eripedagoog

Loen seda, mida näen Oma töötoas tutvustan meetodit, mida logopeedina kasutan koo-

Kaja Plado

Tartu Ülikooli Haridusteaduste Instituudi eripedagoogika programmujuht

Krista Sunts

Pihajärve Põhikooli logopeed

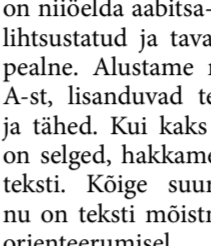
Lugedes lugema

Lugemis oskus on koolijõudluse ja ka hilisemas elus hakkamasamise üks võtmekoostest. Kahjuks on meie koolides väga palju õpilasi, kelle ebapiisav lugemis oskus (nii sõnade tehniline kokkulegemine kui loetu mõistmine) ei võimalda lapse arengupotentsiaali täiel määral ära kasutada ning võib põhjustada õpiraskusi mitmes aines. Raskused lugemisel ilmnevad juba I klassis ja nende süvenemisel kahaneb olematuks ka motivatsioon lugemiseks ning selle oskuse arendamiseks. Probleemi võimendavad tänapäeval koolides kasutatavad aabitsad, mis oma ülesehituselt ning loetava materjali keerukusele on mõeldud eelkõige nende lastele, kelle lugemis oskus kooli tules on vähemalt sõnahaaval lugemise tasemel. Ptuudliku oskusega last rasked tekstid aga pigem peletavad kui kutsuvad lugema. Töötoas tutvustatakse tööraamatu vormis koostatud lugema õppimise materjali LUGEDES LUGEMA. Tööraamat on mõeldud lastele, kelle lugemis oskus kujuneb vaeviliselt ning kes I klassi tules tunnevad küll tähti, kuid sõnade kokkulegemisel jäävad hätta. Materjal on jagatud kolme ossa. I osa sisaldab harjutusi sõnahaaval veerimiseks, II osa on lastele, kes suudavad juba lausete kaupa lugeda. Loetavate sõnade ja lausete keerukust tõuseb vähehaaval, arvestades nii sõnade häälikulist struktuuri, pikust kui tähendust. Loetud sõnad/lausel leivad rakenduse praktilistes ülesannetes, st tööraamatu abil on võimalik arendada laste kõnet (laendada sõnavara ning lauset. Tööraamatu III osas on lühitekstid, mis sobivad hästi laste fantaasia arendamiseks ning jutustamis oskuse kujundamiseks. Lisaks lugemis ülesannetele on tööraamatus peenmotoorikat ja käe ning silma koostööd arendavaid jõukohaseid praktilisi ülesandeid (kujundi joonistamine ruutu- desse, etteantud joone jälgimine, labürindis õige tee otsimine vms), millele lapsed materjali katsetamisel positiivse hinnangu andsid.

Oma töötoas tutvustan meetodit, mida logopeedina kasutan koo-

liminevate laste lugema ja kirjutama õpetamiseks. Kogemustele tuginedes võin väita, et igas lasteaiarühmas on tavaliselt 2–7 last, kes tavaprogrammi järgi õppides/mängides praegu nõutavat koolivalmidust ei saavuta. Tegemist on niiõelda aabitsa-algega, mis on lihtsustatud ja tava-aabitsa vahepealne. Alustame nagu tavaliselt A-st, lisanduvad teised häälikud ja tähed. Kui kaks häälikut/tähete oselged, hakkame kohe lugema teksti. Kõige suurem tähelepanu on teksti mõistmisel ja tekstis orienteerumisel. Harjutusvara sisaldab taju, tähelepanu ja mõtle- mist arendavaid mängu, kirja- eelharjutusi, kirjavahemärkide õpetust, häälimist, häälikupikkuste täpimise õpet jne. Olen koostanud õppevara paindlikult: vastavalt I klassi lastele lugema õppimiseks. Tekstid on esitatud nõrgematele ja tugevamatele lugejatele. Iga tähe jutt algab silpidest sõnade moodustamisega või lühikeste lihtsa teksti algajate lugejate jaoks ning jätkub edasijõudumate lugejate tekstiga.

Linda Tross

Jõgeva Põhikooli õpetaja

Õokull Öösikese aabitsast

"Õokull Öösikese aabits" on mõeldud erineva ettevalmistusega I klassi lastele lugema õppimiseks. Tekstid on esitatud nõrgematele ja tugevamatele lugejatele. Iga tähe jutt algab silpidest sõnade moodustamisega või lühikeste lihtsa teksti algajate lugejate jaoks ning jätkub edasijõudumate lugejate tekstiga.

Loone Ots

Kirjastus Maurus peatoimetaja

Lotte aabits – eesti lapse siiväartused 21. sajandil

"Lotte aabits" on osa I. klassi emakeele õppekomplektist, mille autoreiks on kirjanik Janno Põldma, metoodik Heli Prii ja kunstnik Heiki Ernits. Komplekti kuuluvad ka emakeeleõpik, kaks töövihikut ja kirjatehnika vihik. Koostamisel on emakeele teemadest lähtuvad ja kõiki kolme põhianet lõimivad matemaatika ning loodusõpetuse tööraamatud. Valmistame ette 2. ja 3. klassi materjale, millele lisandub inimeseõpetuse õpik. Viimases rakendame kiusamisest vaba kooli metoodikat koostöös Taani Kuningriigi Kroomprintsess Mary Fondi teadlaste ja praktikutega. Emakeele materjalide testversiooni katsetame koolides õppeaastal 2014/2015 ja need tulevad müügile 2016. aastal.

Aabits väärtustab lapse uurivat vaimu ja optimistlikku elukäsitlust. Eesmärk on luua Lotte fantaasia- maal seigeldes pinnas 21. sajandi üleilmastava kogukonna kodaniku kasvatamiseks. Rõõpselt rõhutame kodu, kodukoha ja minevikupärandi väärtust. Näitame lapsel, kuidas Leijatateküla väärtused ja tavad sarnanevad Eesti omadega ja tähtsustame põlvkondade sidet. Et tänapäeva laps kasvab pigem (suur)linnas, keskendumine võimalikult palju ka loodusele. Rõhk on lapsesõbralikul keskkonnal, kus üksteist hoitakse ja võlgid adatakse. Soovime nälgida didaktilisest lähenemisest, kus väärtustele osundatakse liiga õpetlikult. Õiged toimumisviisid kasvavad välja põnevatest olukordadest, järeldusi teevad lapsed õpetaja suunava abiga ise. Kui laps tahab aabitsat kodus edasi

lugeda, on nõus selle nimel pinge- guta ja soovib pärast toimida nagu Lotte ja tema sõbrad, oleme- gi saavutanud õppekavas sästeta- tud eesmärgid.

Linda Tross

Jõgeva Põhikooli õpetaja

Õokull Öösikese aabitsast

"Õokull Öösikese aabits" on mõeldud erineva ettevalmistusega I klassi lastele lugema õppimiseks. Tekstid on esitatud nõrgematele ja tugevamatele lugejatele. Iga tähe jutt algab silpidest sõnade moodustamisega või lühikeste lihtsa teksti algajate lugejate jaoks ning jätkub edasijõudumate lugejate tekstiga.

Aabitsale on juurde lisatud töö- vihik, ka e-töövihik (õpilastele võimalus oma harjutuste õigsust kontrollida), abimaterjal õpetajale (tutvustab kontseptiooni, annab juhiseid tööks, lisab mõned tunni- konspektid) ja töökava. Töökava- se on lisatud viited tunni ilmetas- emiseks – sissejuhatusse sobivate ettelugemistekstide või luuletuste kohta ning viiteid interaktiivsete harjutuste kohta.

Ühiskondlikus Pedagoogika Uurimise Instituudis on kujunemas nüüd ka algõpetuse sektsioon. Jälgi uudiseid ja tule suveseminarile!

ÜPUi järjekordne suveseminar toimub 4-7. augustini 2014 Nõo Reaalgümnaasiumis.

Käesoleva aasta suveseminaril on peateemaks: **Millest sõltub õppija õnnelikkus?**

Et jaanuaris 2015 on ees ÜPUi järjekordne konverents, siis loomulikult on hästi tähtsal kohal uurimustega – nii individuaalsete kui ühistega – tegelemine. Täpsema suveseminari info saad <http://upu.edu.ee/wordpress/>

Algõpetuse sektsiooni kohta küsi mare.muursepp@tlu.ee

FOORUM

ALGÕPETUS LÄTIS

Aprilli algul käisid Tallinna Ülikooli algõpetuse osakonna õppejõud koos viie klassiõpetaja eriala üliõpilasega Läti kolleegide vaatamas. Küllastasime ka Riia Eesti Kooli, et näha läti algõpetust koolis kohapeal, kusjuures meile keeleliselt lähedasemas keskkonnas.

Ehkki endiste nõukogudeaegsete naabritena on meie hariduses palju sarnast, on ka erinevat. Lätis on kehtestatud kohustuslik koolielne õpe 5-6-aastastele lastele. Õpetajalt ei nõuta magistrikraadi. Kuna Lätis nagu meilgi on oluline teema riigikeele oskuse tagamine, on seal koolidel valida nelja kakskeelse õppe mudeli vahel, kusjuures viiendaks võib olla veel kooli enese loodud keele- ja aineõppe kord.

Mida pidasid oluliseks märgata meie üliõpilased?

Tiina Seppel, päevaõppe kolmas kursus
Minu jaoks oli kõige huvitavam reaalne kokkupuude teise riigi ülikooli sama eriala tudengitega. Kogemustevahetus, kuidas neil, kuidas meil. Kõige suuremaks uudiseks osutus tõsiasi, et neil ei

ole sisseastumiskatseid ning ka mitte konkurentsi (klassi)õpetaja erialale. Loomulikult veel ka see, et nad saavad 4-aastaste õpingute tulemusena ikkagi bakalaureusekraadi. Teise maa üliõpilastega kogemustevahetus on väga põnev. Mida erinevamad kultuurid, seda huvitavam.

Tiia Palmiste, kaugõppe lõpetaja, Kärkla Ühisgümnaasiumi klassiõpetaja
Huvitavaid kogemusi oli mitu. Tore oli kohtuda avatud ja rõõmsameelsete sealsete üliõpilastega, nendega vestelda, küsida, vastata, uurida. Lihtne ja armas kogemus oli tutvumismäng, mille talletasin kohe oma õppevara mällu, ning juba kasutasin pisut tümber kohandades oma eesti keele tunnis uue teema kinnistamiseks. Õppimise teisel aastal valib õpetajakoolituse üliõpilane endale lisakvalifikatsiooni, ning oli uudne, et valida saab kõigi Läti Ülikooli 23 eriala vahel, seetõttu saab valiku teha ka suunal, mis ei hõlma pedagoogikat. 4 õppimisaasta jooksul sooritatakse 4 praktikat, neist 2 õpetajapraktikat ja 2 lisakvalifikatsiooni praktikat.

Riia Eesti kooli võlu seisnes oma-moodi lihtsuses ja armsuses. Rohkelt rääkivad seinad laste kunstitöödega, uudishimulikult säravad silmapaardid igas klassiruumis vastu vaatamas. Tuttav ja kodune tunne. Uudiseks oli minu jaoks teadasaamine, et suure osa õpilastest moodustavad läti keelse perede lapsed. Eeldasin, et sellesse kooli panevad oma lapsi üksnes Eesti taustaga lapsevanemad. Tekkis mõte, kas lapsevanemana viiksin oma koolimineva lapse läti kooli, kuid keeleõpet silmas pidades, miks ka mitte!

Kindlasti oleks ka edaspidi vaja sarnaseid tutvumisi ja küllastusi. Eelkõige sellepärast, et saaksime kuulda/näha/kogeda, kuidas mujal õpitakse ning õpetajatööks valmistatakse, millised on nende võimalused, tegemised ja vaatlisus. Kõikjal on ju midagi õppida, tunnetada, tajuda. Kindlasti on oluline saada ka eelpoolnimetatud võrdlusmomentide kogemus, et osata paremini hinnata ja väärtustada meie endi võimalusi ja valikuid.

Riia Eesti Kooli õpetaja Ivika Keisele klassis tunneme end niisamuti kui mistahes eesti koolis. Lapsed kirjutavad eestikeelsetele töölehtedele, tõsi, ise küll läti keeles. Seinad kõnelevad aga eesti keelt ja õpetaja liidab aine ja keeleõpinguid nii, nagu vähegi võimalik. Keskel on eesti keele õpetaja Katri Krall, paremal TLÜ algõpetuse osakonna juhataja Sirje Piht.

Kärkla õpetaja Tiia Palmiste kogub elamusi.

Sirje Piht ja Tiina Seppel.

Üliõpilane Birgit Oolep imetleb läti laste näputööd.

PISIPISA

Ülesanne 1.
Millised neli eriteemalist aabitsat on siin segi läinud?

AATOMIK
BIBI
CIPOLLINO
DINO
EMIL
FORD
GAZ
HONDA
ISUZU
JEEP
KOHILA
LIHULA
MUNAMÄE
NABALA
OTEPÄÄ
RIISIKAS
SIRMIK
TAVAVAHELIK
UDULEHTRIK
VÕISEEN

Ülesanne 2.
Internetidetektiivile: mille kohta käivad need sõnad? Mis keeltes need on?

O LE PI
ABJAD
AAKKOSTO
AIBIDIL
RITTÄKN
KIRJAMIŠT
ELITBA
Vihjeks: mitmekultuuriline klass.

13.-14. august 2014
toimub Vanaõue Puhkekeskuses
Viljandimaal EKÖL-i
SUVESEMINAR
"Rännak loovuse radadel"

Täpsem info maikuu jooksul
klassiõpetajate ajaveebis
<http://klassiõpetaja.blogspot.com/>

TALLINNA ÜLIKOOL

Tule meiega Soome -

TOVE JANSSON 100: ELU JA LOOMING

Armastatud muumiraamatute autori juubeli puhuks toimub
12.-13. augustil Tallinna Ülikooli täiendõppekeskuse koolitus.

Esimesel päeval on õppetöö Tallinna Ülikoolis:
Kalliskivid Helsingi kesklinna tänaval: Tove Janssoni elukäigust ja tema loomingut mitmest palgest. Tove Janssoni loomerruum: kunstipetustlik avastusretk (*Edna Vahter ja Mare Mürsepp*)

Teine päev kandub laevareisiga üle lahe:

Tove Janssoni tähendus Soomes ja maailmas. Külaskäik Arabia disainimuuseumi. Külaskäik Atheneumi kunstimuuseumi. (*lektorina Iisandub Jaana Vasama*)

Täiendav teave ja registreerimine: TLÜ Täiendõppekeskus,
Küllil Rauk, 6199 523, kyllira@tlu.ee

TOIMETUS

Vastutav toimetaja: Mare Mürsepp
Keeletoimetaja: Anne Uusen

Tallinna Ülikool
Narva mnt 25 Tallinn 10120
opsik@tlu.ee